

Schat

Tekst

Fieke Gosselaar

Doelgroep

Groep 1/2

Duur

---

20 minuten kring, 15 minuten verwerkingsopdracht in de werkles

Beginsituatie

Kleuters zijn volop bezig met het ontdekken van taal. Nieuwe woorden leren, spelen met klanken en woorden leren uit een andere taal ervaren ze als leuk en spannend.

In deze les

Luisteren de kinderen naar een gedichtje in de streektaal

Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid

Proberen ze de betekenis van het gedicht vast te stellen en vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands

Spelen ze een raadspel

Materialen

Sinaasappel, zakdoek, theelepels, schaar, stoffer en blik, blinddoek

Introductie

Ga met de kinderen in de kring. Lees het gedicht voor aan de klas of beluister de audio-opname.

Vraag de kinderen of ze kunnen uitleggen waar het gedicht over gaat.

Lees het gedicht nogmaals voor en vraag de leerlingen om nauwkeurig te luisteren.

Kern

Lees het gedicht nogmaals voor, of laat de kinderen nog een keer luisteren naar de audio-opname.

Vertel dat de kinderen een gedicht hebben gehoord in het Gronings. Gronings is een taal, net als Duits, Frans, Engels en alle andere talen die er op de wereld zijn.

Inventariseer onder de leerlingen of en waar ze in hun eigen omgeving in aanraking komen met de Groningse taal.

Bespreek ook welke talen de kinderen spreken. Misschien zijn er leerlingen in de klas die thuis een andere taal spreken dan op school. Vraag of ze erover willen vertellen.

Probeer samen de betekenis van het gedicht vast te stellen:

- ▼ Bespreek de woorden die in het Nederlands zijn
- ▼ Bespreek hierna de andere woorden. Op welke Nederlandse woorden lijken ze? Zijn er woorden die lijken op woorden in een andere taal dan het Nederlands?
- ▼ Welke woorden zijn zo anders dat ze onbegrijpelijk zijn?
- ▼ Bedenk samen wat deze woorden zouden kunnen betekenen. Gebruik hierbij de context van het tekst.

Afsluiting

Leg een aantal voorwerpen (schatten) op tafel en bespreek ze: sinaasappel, zakdoek, theelepel, schaar, stoffer en blik. Geef voor ieder voorwerp het Groningse woord:

- ▼ sinaasappel- appelsien
- ▼ zakdoek – buusdouk
- ▼ theelepel – slaifke
- ▼ schaar – schere
- ▼ stoffer en blik – motblik en veeger

Kies een leerling die een blinddoek om krijgt. Kies een andere leerling die één van de schatten ‘rooft’.

Doe de blinddoek af. Weet de leerling welke schat er is verdwenen? Vraag of de leerling het Groningse woord weet voor de schat die is verdwenen.

Als het geraden is, kies je twee nieuwe leerlingen of je laat de leerlingen zelf nieuwe spelers kiezen.

Op <https://woordwaark.nl> kun je Groningse woorden vinden voor veel dagelijkse voorwerpen. Hiermee kun je het raadspel uitbreiden.

Werklesopdracht

Vraag de leerlingen om van huis een mooie steen mee te nemen die ze zelf hebben gevonden. Zet een verftafel klaar en geef verschillende kleuren verf en penselen in verschillende maten.

Laat de leerlingen hun steen beschilderen zoals ze zelf mooi vinden. Voorzie de stenen van een laagje lak als de verf droog is om te voorkomen dat de verf weer uitloopt als de steen nat wordt.

Maak met alle stenen een tafel vol schatten en hang het gedicht van Fieke Gosselaar erbij.

Extra opdrachten

Bewegingsspel met woorden:

Laat de kinderen woorden uit het gedicht combineren met bewegingen. Bijvoorbeeld: spring omhoog als je “buutse” hoort, klap in je handen bij “zwoar”. Dit helpt ze woorden fysiek te koppelen aan betekenis.

Raadspel:

Kies een leerling die bij de tafel vol “schatten” die onder een doek liggen een schat uitzoekt. Wanneer het kind een schat heeft gekozen, beschrijft het de schat, net zoals een dichter dat doet in een gedicht. De schat blijft onder de doek!

Leerlingen die het weten steken hun vinger op. De leerling die bij de tafel staat geeft beurten. Leerlingen mogen ook vragen stellen. Bijvoorbeeld: Is de schat glad? Ruw? Zacht? Hard? Zwaar?

De andere kinderen raden welk voorwerp wordt omschreven. Dit mag eerst in het Nederlands, maar bij voorkeur ook in het Gronings.

Schelden

Tekst

Geartsje Douma

Doelgroep

Groep 3/4

Duur

---

30 minuten

Beginsituatie

Alle kinderen hebben ervaring met ruzie, het gebruiken en ontvangen van scheldwoorden. Ze kennen de emoties die horen bij een conflict.

In deze les

- ▼ Luisteren de kinderen naar een gedichtje in de streektaal
- ▼ Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- ▼ Proberen ze de betekenis van het gedicht vast te stellen en vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- ▼ Spelen ze een spel met lieve woordjes

Materialen

Voor iedere leerling een afbeelding van het gedicht of een exemplaar van Wiesneus.

Introductie

Deel het gedicht uit of laat de leerlingen het gedicht opzoeken in hun eigen Wiesneus.

Vraag de leerlingen of ze kunnen uitleggen wat er met de muis aan de hand is. Wat is er af te lezen aan zijn lichaamstaal?

Vraag de leerlingen wie zich ook wel eens zo voelt en waarom.

Lees het gedicht voor aan de klas of beluister de audio-opname.

Vraag de kinderen of ze kunnen uitleggen waar het gedicht over gaat.

Lees het gedicht nogmaals voor en vraag de leerlingen om nauwkeurig te luisteren.

Vraag wat hen opvalt aan de tekst.

Kern

Vertel dat de kinderen een gedicht hebben gehoord in het Gronings. Gronings is een taal, net als Duits, Frans, Engels en alle andere talen die er op de wereld zijn.

Inventariseer onder de leerlingen of en waar ze in hun eigen omgeving in aanraking komen met de Groningse taal.

Bespreek ook welke talen de kinderen spreken. Misschien zijn er leerlingen in de klas die thuis een andere taal spreken dan op school. Vraag of ze erover willen vertellen.

Probeer samen de betekenis van het gedicht vast te stellen:

- ▼ Bespreek de woorden die in het Nederlands zijn
- ▼ Bespreek hierna de andere woorden. Op welke Nederlandse woorden lijken ze? Zijn er woorden die lijken op woorden in een andere taal dan het Nederlands?
- ▼ Welke woorden zijn zo anders dat ze onbegrijpelijk zijn?
- ▼ Bedenk samen wat deze woorden zouden kunnen betekenen. Gebruik hierbij de context van het tekst.

Afsluiting

Schelden is niet leuk. Fijner is het om lieve dingen te zeggen.

Dat kan ook heel goed in het Gronings.

Bespreek met de kinderen de volgende woorden en zinnen:

- ▼ Doe mokst mie blied – je maakt me blij
- ▼ Doe bist mien vrund – je bent m'n vriend
- ▼ Doe bist n laiverd – je bent een lieverd
- ▼ Smokje - kusje
- ▼ Snoetjeknowveln – kusjes geven
- ▼ Aandoeken – knuffelen
- ▼ Laif - lief
- ▼ Ik bin wies mit die – ik ben erg blij met je
- ▼ Ik mag die geern lieden – ik vind je heel erg leuk
- ▼ Vernuver joe! – vermaak je maar!
- ▼ Doetje – kusje
- ▼ Soamen gezellig kwedeln – samen gezellig kletsen
- ▼ Soamen lagen – samen lachen
- ▼ Mekoar vasthouden – elkaar vasthouden
- ▼ Ik hol van die – ik hou van je

Ga met de kinderen in een kring staan en speel het doorfluisterspel. Geef een leerling de beurt om het spel te starten. Deze leerling kiest een zin of woord uit de lijst en fluistert dit in het oor van de leerling naast hem/haar. Deze leerling fluistert dit in het oor van zijn/haar buurman en zo verder tot de laatste leerling de boodschap ontvangt. Welke zin of welk woord werd er doorgefluisterd? En is het goed aangekomen of onderweg veranderd?

Speel het spel een paar keer.

Moedig de leerlingen aan om thuis de lieve woorden te gebruiken in gesprekjes met hun ouders, broertjes, zusjes en opa's en oma's.

Extra opdrachten

Toneelstukje met emoties:

Laat kinderen korte scènes uitbeelden waarbij ze emoties verbinden aan Groningse woorden, zoals "blied", "vergrèld", "laif".

Lieve woordjes poster:

De kinderen maken in groepjes een poster met lieve en aardige Groningse zinnen die ze in de les hebben geleerd of al kennen. Daarnaast mogen ze ook complimenten opschrijven in andere talen, zoals Nederlands, Engels, Turks, of een andere thuistaal van de kinderen.

Maak voor de posters gebruik van de collagetechniek. Kinderen kunnen illustraties bij de zinnen en woorden maken door vormen te knippen uit restpapier. Woorden en zinnen kunnen ze erbij schrijven met dikke stiften.

Wanneer de posters klaar zijn, presenteren de groepjes hun posters aan de rest van de klas. Laat de leerlingen vertellen waarom ze voor bepaalde complimenten hebben gekozen en spreken ze de woorden en zinnen uit in de verschillende talen. Op deze manier komt de hele klas in aanraking met meerdere talen.

Voer een gesprek met de leerlingen over het gevoel dat zij krijgen wanneer ze complimenten in verschillende talen ontvangen. Voelt een compliment in hun moedertaal anders dan in een andere taal?

Hang de posters op in de klas om elkaar te stimuleren vaker complimenten te geven en om te laten zien dat alle talen welkom en belangrijk zijn.

SCHELDEN

Geartsje Douma

O, wat bin ik vergrèld op die!
Ik spring hoast oet mien vell!
Ik bin zo verschrikkelk vergrèld!
Ik roup, ik roas, ik schèl:

Baangeschieterd!
Noagelbieter!
Oapesnoet!
Eerappelprut!

Doe ropst:
'Schelden, schelden, dut nait zeer!

En den ...
Heb ik gain woorden meer.

Koken met Benny & Bart

Doelgroep

Groep 5/6

Duur

60-75

Beginsituatie

De leerlingen hebben in beperkte mate kennis van de streektaal. Ze zijn bekend met het lezen van strips. Ze kunnen een afbeelding gebruiken bij het begrijpen van een tekst. De leerlingen kunnen klankpatronen herkennen. Ze houden van moppen en herkennen humor in verhalen. De leerlingen kunnen een kort grappig verhaal schrijven en hier tekeningen bij maken, geïnspireerd op een voorbeeld.

In deze les

- ▼ Luisteren en lezen de kinderen een strip in de streektaal
- ▼ Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- ▼ Vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- ▼ Analyseren ze klankpatronen in de streektaal en gebruiken deze bij het vertalen van woorden in een eigen geschreven tekst.
- ▼ Maken ze zelf een strip met Groningse woorden
- ▼ Lezen ze hun eigen strip voor

Materialen

Voor iedere leerling een afbeelding van de strip of een exemplaar van Wiesneus.

Papier en kleurpotloden voor het maken van de strip

Introductie

Deel de strip uit of laat de leerlingen deze opzoeken in hun eigen Wiesneus.

Laat de leerlingen de strip lezen en vraag wat Benny & Bart hebben gekookt.

Vraag aan de kinderen of ze zelf wel eens koken of wat ze het lekkerst vinden om te eten.

Lees de strip voor aan de klas of beluister de audio-opname.

Vraag aan de kinderen wat hen opvalt aan de spelling van de woorden in de strip. Zien ze een patroon in de Groningse klanken?

Kern

Vertel dat de kinderen een verhaal hebben gehoord in het Gronings. Gronings is een taal, net als Duits, Frans, Engels en alle andere talen die er op de wereld zijn.

Inventariseer onder de leerlingen of en waar ze in hun eigen omgeving in aanraking komen met de Groningse taal.

Bespreek ook welke talen de kinderen spreken. Misschien zijn er leerlingen in de klas die thuis een andere taal spreken dan op school. Vraag of ze erover willen vertellen.

Probeer samen de betekenis van de strip vast te stellen:

Bespreek de woorden die in het Nederlands zijn

Bespreek hierna de andere woorden. Op welke Nederlandse woorden lijken ze? Zijn er woorden die lijken op woorden in een andere taal dan het Nederlands?

Welke woorden zijn zo anders dat ze onbegrijpelijk zijn?

Bedenk samen wat deze woorden zouden kunnen betekenen. Gebruik hierbij de context van het tekst.

Afsluiting

Om de kinderen kennismaken te laten maken met de taal gaan ze hun eigen strip maken met Groningse woorden. Kies hiervoor een thema als sporten, dieren, in huis, klusjes, sprookjes etc. Of laat de leerlingen een eigen idee uitwerken als ze dat hebben.

Laat de leerlingen minimaal drie ramen tekenen, in elk raam moet ook een zin staan.

Elke zin moet minstens één Gronings woord hebben. Deze woorden kunnen aan de hand van de Wiesneus worden gekozen. Door het Gronings te lezen kunnen ze proberen om de Groningse taalklanken te herkennen (bijvoorbeeld, een oe wordt ou, ei wordt ai, ij wordt ie).

Hierdoor leren de kinderen meer over de Groningse taal en leren ze daarnaast ook analytisch naar een tekst te kijken.

Houd een voorleesronde als de leerlingen klaar zijn met hun strip. Zo gebruiken ze de Groningse woorden ook actief en raken ze vertrouwd met het uitspreken van de klanken.

Extra opdrachten

Recepten bedenken:

Vraag de kinderen om een eenvoudig recept te bedenken van iets dat ze heel erg lekker vinden. Vraag de kinderen zoveel mogelijk woorden uit hun recept in het Gronings te vertalen met woorden die ze in Wiesneus vinden. Voor namen van groenten kunnen ze ook kijken in de Wiesneus van vorig jaar die online te vinden is. <https://cgtc.nl/wp-content/uploads/2024/02/Wiesneus-2024-Grunnegs.pdf>

Dialogstrip maken:

Naast het tekenen van een strip, kunnen de kinderen in duo's een korte dialoog schrijven tussen Benny en Bart met woorden die ze uit Wiesneus hebben geleerd. Laat de duo's hun dialoog opvoeren voor de klas.

Bespreek met de leerlingen op welke wijze er gebruik is gemaakt van humor in de dialoog tussen Benny en Bart. Vraag de leerlingen in de dialoog die ze zelf schrijven ook te werken met humor.

Slichte Hans

Doelgroep

Groep 7/8

Duur

30-40 minuten

Beginsituatie

De leerlingen hebben in beperkte mate kennis van de streektaal. Ze kunnen zich minimaal tien minuten concentreren op een voorleesverhaal. Tijdens een kringgesprek leveren ze een actieve bijdrage. Ze kunnen zelfstandig of in duo's een onderzoeksoopdracht uitvoeren. Ze beleven plezier aan een spel dat klassikaal gespeeld wordt.

In deze les

- ▼ Luisteren de leerlingen naar een verhaaltje in de streektaal
- ▼ Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- ▼ Proberen ze de betekenis van het verhaal vast te stellen en vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- ▼ Doen de leerlingen een woordenbingo

Materialen

Het verhaal om voor te lezen of via YouTube te beluisteren.

Voor alle leerlingen een geprinte versie van de bingokaart, de bingowoorden en de woordenzoektocht (zie bijlage).

Introductie

Laat de leerlingen luisteren naar het verhaal Slichte Hans, dit kan doormiddel van voorlezen of via YouTube.

Vraag de leerlingen waar het verhaal over ging, hebben ze het helemaal begrepen?

Wat was er moeilijk aan het verhaal?

Deel de lege woordenbingo kaart uit, laat de leerlingen de lijst met woorden invullen in de bingo kaart (niet alle woorden komen voor in het verhaal). Laat ze alvast bedenken welke woorden ze al denken te hebben gehoord.

Luister met de leerlingen nogmaals naar het verhaal. Zodra ze een woord horen dat op hun bingokaart staat mogen ze het woord afstrepen.

De leerling die als eerste een rij vol met woorden heeft, heeft gewonnen.

Kern

Vertel dat de leerlingen een verhaal hebben gehoord in het Gronings. Gronings is een taal, net als Duits, Frans, Engels en alle andere talen die er op de wereld zijn.

Inventariseer onder de leerlingen of en waar ze in hun eigen omgeving in aanraking komen met de Groningse taal.

Bespreek ook welke talen de kinderen spreken. Misschien zijn er leerlingen in de klas die thuis een andere taal spreken dan op school. Vraag of ze erover willen vertellen.

Probeer samen de betekenis van het verhaal vast te stellen:

Bespreek de woorden die in het Nederlands zijn

- ▼ Bespreek hierna de andere woorden. Op welke Nederlandse woorden lijken ze? Zijn er woorden die lijken op woorden in een andere taal dan het Nederlands?
- ▼ Welke woorden zijn zo anders dat ze onbegrijpelijk zijn?
- ▼ Bedenk samen wat deze woorden zouden kunnen betekenen. Gebruik hierbij de context van het tekst.

Afsluiting

Om de leerlingen verder te laten nadenken over taalverschillen, gaan ze een woordenzoektocht doen.

De leerlingen krijgen een lijst met Nederlandse woorden, ze worden dan uitgedaagd om de Groningse woorden te zoeken.

Het kan de leerlingen helpen om hun gehele taalrepertoire te gebruiken. Geef ze dus de tip dat als ze het woord niet “makkelijk” kunnen vinden om het dan te vertalen naar een andere taal die ze kennen, zoals het Engels of Duits.

Geef de leerlingen ongeveer 15 minuten de tijd om zoveel mogelijk woorden op de lijst te vertalen. Bespreek na een kwartier hoe het ging.

- ▼ Welke woorden vonden ze lastig?
- ▼ Hoe herkenden ze de woorden?
- ▼ Hielp het vertalen naar een andere taal?
- ▼ Zijn er woorden die leerlingen vaker zouden willen gebruiken?
- ▼ Kun je verschillende talen mixen? Misschien kennen de leerlingen leenwoorden die we heel vaak gebruiken in het Nederlands. Mogelijk kennen ze ook voorbeelden van woorden uit de straattaal die veel gebruikt worden.

Extra opdrachten

Alternatief einde bedenken:

Laat de leerlingen in duo's een nieuw einde voor het verhaal van “Slichte Hans” schrijven en dit delen in het Gronings. Voor het vertalen van de woorden kunnen ze gebruikmaken van de Wiesneus en van de website WoordWaark.

Persoonlijk woordenboek:

De leerlingen maken hun eigen woordenboek met de woorden die ze hebben geleerd tijdens het verhaal. Ze mogen kiezen of ze een Gronings - Nederlands-, Gronings - Engels-, of een andere taalcombinatie maken. Als ze willen kunnen ze zelfs meerdere talen gebruiken.

Op deze manier krijgen de leerlingen inzicht in hoeveel woorden ze al hebben geleerd en kunnen ze hun volledige taalrepertoire inzetten.

SLICHTE HANS

Noar n verhoal van H.C. Andersen
Bewaarkt deur Kunny Luchtenberg

Ver van stad en dörp ston n old kestail. Doar woonde keunenk mit zien vraauw,
Ze haren ain dochter, dij wat biezonder was.
Ze wol allain mor traauwen mit n man dij aaltied n goud antwoord gaf.

Keunenk nuigde ale jongelu, en zo ook zeuns van baron.
Dij waren hail slim. d'Aine kon t haile Letiense woordenbouk oet kop en d'aander kon
ale steden en dörpen opnuimen.
Ze dochten dat ze wel groot kaans mouken bie prinses.

'Ik krieg keunenk zien dochter,' raipen ze tougeliëks.

Heur voader gaf n swaart peerd aan d'aine bruiër, d'aander kreeg n widde meer.
Ze smeerden heur lippen in mit levertroan, din konden ze beter proaten.
Nou was der ook nog n daarde bruiër Hans, dij elk slichte Hans nuimde.
Mor hai was nait dom. 'Wat binnen joe van plan?' vroug Hans.
'Ik wil ook mit prinses traauwen.' Mor bruiërs lagden hom oet.

Hai vroug zien pa ook om n peerd, mor dij kreeg e nait.
'Goud,' zee Hans, 'din pak ik mien bokram, dij kin mie wel holden.'

Bruieërs reden stoadegaan vot en waren nog aal drok heur woorden en ploatsnoamen
aan t repeteren.

'Doar kom ik aan,' reerde Hans. 'Kiek ais wat ik vonden heb!'
En hai lait n dooie kraai zain. 'Wat gaaist doarmit doun?' vrougen bruiërs.
'Dij geef ik aan prinses.' En hai ging wieder op zien bokram.

'Hopla-hop, hier bin ik. Kiek ais wat ik nou weer vonden heb?'
Bruieërs zeden: 'Wat dom, dit is ja n olle klomp. Wilstoe heur dij ook
kedo doun?'
'Joazeker wil ik dat,' zee Hans.

Bruieërs haren nou n veul grotere veursprong, mor Hans ging mit en zee:
'Hopla-hop, hier ben ik weer.'
'Wat hestoe nou weer vonden?'
'Dat kin k joe nait vertellen, mor prinses zel der blied mit wezen.'
'Bah,' zeden bruiërs, 't is gewoon prut oet sloot.'

Ze spoorden heur peerden aan en kwamen n uur eerder bie stadspoort aan.
Doar stonden laange riegen jongkerels te wachten totdat ze naar binnen konden.

Noa n zetje wer eerste bruijer bie prinses touloaten. Hai zee: 'Wat is t hier hait!'
Prinses antwoordde: 'Joa mien pa broadt hoantjes.'
Jong, dij muid was van t laange wachten, was inains ale Letiense woorden vergeten. Hai wis niks
meer en prinses stuurde hom vot.

Dou was twijde bruijer aan beurt. 'Wat is t hier ja vrezelk hait,' zee e.
'Joazeker, wie broaden vandoag jonge hoantjes,' zee prinses.
'We-we-we,' kon bruijer allain mor oetbrengen en wis gain noamen meer van ale dörpen en steden.
Hai ston mit mond vol tanden.
'Deugt niks van,' zee prinses en stuurde ook dizze bruijer vot.

Dou kwam Hans op zien bokram binnenstoeven. 't Is hier ja smoorhait,' zee e.
'Ik broad vandoag ook jonge hoantjes.'
'Dat paast mie net,' raip Hans blied.
'Mag k meschain mien dode kraai mitbroaden?'

'Joa, hur,' zee prinses, 'mor ik heb gain paan.'
'Oh, mor ik wel, hier hest n schiere broadpaan.'
Hai hoalde olle klomp teveurschien en legde kraai in t midden.

't Is wel n hail moal,' zee prinses, 'mor hou kommen wie aan soep?'
'Dij heb k ook,' zee Hans en pakte n haand vol prut oet zien buus.
Prinses mos hail haard lagen en dou ze weer proaten kon zee ze:
'Mit dizze man wil k traauwen! Hai is zo knap en het overaal n antwoord op.
k Wait zeker, da'k mit hom mien haile leven pelzaaijer hebben zel.'

En zo wer Hans keunenik en traauwde mit prinses.
Mit n kroon op kop zaten ze mit zien baaident nog joarenlaank op troon.

